

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Travmatik Yaşantının Trafik Cezalarına Etkisi: Alkollüyen Araç Kullanan Sürücüler Bağlamında Değerlendirilmesi

The Effect of Traumatic Life Events on Traffic Tickets: An Evaluation of Driving Under the Influence of Alcohol

Aslı Yeşil*, Yusuf Tunç Demircan, Ahmet Tamer Aker

Öz

Amaç: Bu çalışmada alkollüyen araç kullanımı olan sürücülerin yaşam boyu travmatik yaşantı sıklıklarının tespit etmek, trafik ceza bilgilerinin incelemek, travmatik öykü ve ceza bilgileri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Çalışma, Kasım 2015- Haziran 2016 tarihleri arasında Bursa Sağlık Müdürlüğü tarafından yürütülen “Sürücü Davranışları Geliştirme Eğitimi”ne katılan 295 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Sürücülere araştırmacılar tarafından hazırlanan travmatik yaşantıların ve demografik bilgilerin yer aldığı “Sürücü Bilgi Formu” uygulanmıştır. Ayrıca sürücülerin sürücü belgesi ceza bilgileri İl Emniyet Müdürlüğü’ne resmi yazı ile başvurulmuş, gerekli izinler alındıktan sonra trafik ihlal bilgilerinin yer aldığı sürücü belgesi ceza bilgileri ve yaşam boyu travmatik yaşam öyküsü arasındaki ilişki incelenmiştir.

Bulgular: Sürücülerin 9’u kadın, 286’sı erkektir. Sürücülerin yaş ortalaması 40,47±9,48’tir. Sürücülerin 33’ü (%11.2) hayatını tehdit eden bir hastalık ya da yaralanma geçirdiğini, 32’si (%10.8) ciddi bir kaza geçirme ya da ciddi bir şekilde yaralandığını, 28’i (%9.5) kendisine fiziksel şiddet ya da silah kullanıldığını belirtmiştir. Sürücülerden 63’ü (%21.4) ailesinden birini (sevgili, eş, ya da çok yakın arkadaş) bir kaza, cinayet ya da intihar sonucu kaybettiğini, 18’i (%6.1) ölümlü ya da ciddi yaralanmayla tehdit gördüğünü belirtmiştir. Tekmelenme, dövülme, tokat atılma ya da başka yolla fiziksel zarar görme ile 78/1-a ihlal maddesi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($\chi^2(2) = 7.19$, $p < .00$).

Sonuç: Alkollüyen araç kullanma öyküsü olan sürücülerle yapılan bu çalışmada, yaşam boyu travmatik öykü ve trafik ihlalleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Adli Bilimler, Travmatik Yaşam Olayı, Suç

Abstract

Objective: The aim of this study is to determine the frequency of lifetime traumatic experiences, traffic punishment information and the relationship between traumatic history and criminal information of drivers who are intoxicated with alcohol.

Materials and Methods: The study was performed with 295 participants who participated in the Bursa Health Directorate’s Driver Behavior Development Training Program from November 2015 to June 2016. A driver information form that includes demographic and traumatic life event information was used to obtain the data. Driver’s license criminal information was also requested from the police department with an official letter.

Results: The participants were 9 females and 286 males. The mean age of the drivers was 40.47±9.48. Of them, 11.2% (n: 33) had experienced a life-threatening illness or injury, 10.8% (n: 32) had had a serious accident or been injured, and 9.5% (n:28) had been threatened with physical violence or weapons. Of them, 21.4% (n: 63) had lost a family member, lover, spouse or very close friend by accident, murder or suicide, and 6.1% (n: 18) said that they had been threatened with death or serious injury. A relationship was found between seat belt violations and those who were physically harmed by kicking, beating, slapping or in other ways ($\chi^2(2)=7.19$, $p < .00$).

Conclusion: This study of drivers with a history of driving under the influence of alcohol found a significant relationship was found between history of trauma and traffic violations.

Keywords: Forensic Sciences, Traumatic Life Events, Crime

DOI: 10.17986/blm.1328

Aslı Yeşil: Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Bursa.
Eposta: asli.yesil@btu.edu.tr.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9068-6303>

Yusuf Tunç Demircan: Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
Eposta: tuncdemircan@gmail.com.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7615-0265>

Bildirimler:

* Sorumlu Yazar / Corresponding Author
* Bu çalışmanın bir bölümü, 16. Adli Bilimler Kongresi’nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek

Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir malî destek kullanımı bildirmemişlerdir.

Etik Beyan

Bu çalışma için Helsinki Bildirgesi kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

Geliş: 17.08.2019

Düzeltilme: 16.09.2019

Kabul: 21.04.2020

1. Giriş

Riskli davranışlardan biri olan alkol etkisi altında araç kullanımı, sadece alkol kullanan kişiyi değil etrafındaki kişilerin, hatta toplumun zarar görmesine neden olan önemli trafik problemlerinden biridir. Dünyada her yıl 1.2 milyon kişi trafik kazalarından dolayı hayatlarını kaybetmektedir. Alkol etkisi altında araç kullanımı olan sürücülerin karışmış oldukları trafik kazalarında hayatlarını kaybeden kişi sayısı, genel trafik kazalarına oranla %30-40 arasında değişmektedir (1). Dünyada ve Türkiye’de alkol, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin etkisi altında araç sürme yaşağı tanımlanmış olmakla birlikte, ülkemizde alkollüyen araç kullanımı Karayolları Trafik Kanununun 48. maddesine göre idari yaptırım altına alınmıştır (2). Alkol etkisi altında araç kullanırken üçüncü kişilerin yaralanması veya ölümüne sebebiyet verilmesi halinde, yargılama organlarınca sürücünün bilinçli taksirle hareket ettiği kabul edilebilmekte ve sürücüye ağır cezalar hükümlenmektedir. Ayrıca ehliyeti geçici süre ile alıkonulan sürücüler rehabilitasyon ve rehberlik uygulamalarına tabi tutulmaktadır. Risk, psikoloji sözlüğünde “*bir davranışın insanın yaşamı, sağlığı, çevresi, ilişkileri, vb. açıdan istenmeyen, olumsuz sonuçlar doğurma potansiyeli veya ihtimali*” (3), psikiyatri sözlüğünde “*Tehlike, zarar görme olasılığı. Herhangi bir süreç veya durumun sonucu olarak zararlı olabilecek bütün olasılıklar*” (4) olarak tanımlanmaktadır. Uyuşturucu madde kullanımı, tehlikeli araç sürme, hız sınırını aşarak araç kullanma, ehliyetsiz araç kullanma, kişilerarası saldırganlık, cinsel taciz, kesici-delici alet kullanma gibi davranışlar, riskli davranışlar arasında tanımlanmaktadır (5-8). Aynı zamanda bu davranışlar ciddi cezaların alınmasına neden olacak suç davranışlarıdır. Travmatik yaşantının risk alma davranışını etkilediği bilinmektedir (5, 6, 9-13). Travmatik yaşantının kaynağı (insan eli, doğal), yaşamı tehdit etmesi, travmatik yaşantı sonrası fiziksel yaralanma ve kayıpların olması, travmatik yaşantının süresi ve travmatik görüntülere maruz kalmak riskli davranışın ortaya çıkmasındaki risk etkenleri olarak değerlendirilmektedir (14).

Bu araştırmanın amacı, risk alma davranışlarından biri olan alkol etkisi altında araç kullanımıyla (Karayolları Trafik Kanununun 48. maddesinde belirtilen hükümler çerçevesinde) travmatik yaşantı arasında herhangi bir ilişkinin olup olmadığının; ayrıca alkollüyen araç kullanarak ehliyetleri alıkonulan sürücülerin diğer trafik ihlal bilgilerinin incelenmesidir.

2. Gereç ve Yöntem

Bu çalışma, 2 Kasım 2015 ve 9 Haziran 2016 tarihleri arasında Bursa Sağlık Müdürlüğü tarafından yürütülen

“Sürücü Davranışlarını Geliştirme Eğitimi” programına başvuran 295 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Sürücü Davranışları Geliştirme Eğitimi (SÜDGE), alkollü olarak (hususî araçta 0.50, ticari araçta 0.20 promilin üstü) iki kez araç kullanırken tespit edilen sürücülerin ehliyetlerini geri alabilmek amacıyla katılmış oldukları, psikiyatri uzmanı, pratisyen hekim, psikolog ve trafik eğitimcisi tarafından yürütülen bir eğitim programıdır. Araştırma için İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Etik Kurulu’ndan 13.03.2017 tarih ve 99895 sayılı karar ile onay alınmıştır. Araştırmaya katılan kişilere araştırmacılar tarafından hazırlanan sürücülerin demografik bilgilerinin yanı sıra travmatik yaşantılarının sorgulandığı sürücü bilgi formu uygulanmış; ayrıca sürücülerin ceza bilgileri İl Emniyet Müdürlüğünden resmi yazı ile talep edilmiştir. Resmi yazı onayı sonrasında sürücülerin sürücü ceza bilgileri incelenmiştir. Araştırmaya katılım oranı %89.93 olarak hesaplanmıştır.

Sürücü Bilgi Formu: Yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu gibi demografik bilgilerinin yanı sıra, sigara kullanımı, kronik bir rahatsızlığın olması, geçmiş psikiyatrik tedavi öyküsünü tespit etmek amacıyla belirli sorular yer almaktadır.

Sürücü Belgesi Ceza Bilgileri: Sürücü ihlal bilgileri, sürücü belgelerine ilişkin yükümlülüklerle aykırılık ve trafik kurallarına aykırılık olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir. Trafik kurallarına aykırılık maddeleri okuma kolaylığı oluşturması açısından iki ayrı tabloda sunulmuştur.

İstatistiksel değerlendirmeler “Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) versiyon 20.0 for windows” programıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı analizlerin dışında ki-kare testi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Araştırma kapsamında 328 kişiye anket uygulaması yapılmıştır. Anket uygulamaları tamamlandıktan sonra, 33 kişinin anket formlarını eksik doldurdıkları tespit edilmiş. Bu nedenle 33 kişi değerlendirme dışı bırakılmıştır. Araştırmaya dahil edilen 295 katılımcının yaş aralığı 23-68 arasında olup, katılımcıların yaş ortalamaları 40.47 ± 10.46 ’dır. Sürücülerin 9’u kadın (%3.1), 286’sı erkek (%96.6)’tır. Sürücülerin 81’inin bekar (%27.6), 195’inin evli (%66.3), 1’inin ayrı yaşadığı (%0.3), 15’inin (%5.1) boşanmış olduğu 2’sinin birlikte yaşadığı (%0.7) tespit edilmiştir. Sürücülerin 255’inin (%86.7) sigara kullanımı varken, 39’unun (%13.3) sigara kullanımı yoktur. Katılımcıların 22’sinin (%7.5) kronik bir rahatsızlığı varken, 271’inin (%92.5) herhangi bir kronik rahatsızlığı yoktur. Sürücülerin 47’sinin (%16) geçmiş psikiyatrik tedavi öyküsü vardır. Katılımcıların 63’ü (%21.4) aileden

birini (sevgili, eş, yakın arkadaş) kaza, cinayet ya da intihar sonucu kaybederken; 42'si (%14.2) herhangi biri tara-

findan dövüldüğünü, tokat atıldığını ya da farklı yollarla fiziksel zarar gördüğünü belirtmiştir. Sürücülerin travmatik yaşantı bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Sürücülerin Travmatik Yaşantı Bilgileri.

Travmatik Yaşantı	Sıklık (n=295)	Yüzde (%)
Hiç, hayatınızı tehdit eden bir hastalık ya da yaralanma geçirdiniz mi?		
Hayır	262	88,8
Evet	33	11,2
Ciddi bir kaza geçirdiniz mi? Ya da ciddi bir şekilde yaralandınız mı?		
Hayır	263	89,2
Evet	32	10,8
Size karşı hiç fiziksel şiddet ya da silah kullanıldı mı?		
Hayır	267	90,5
Evet	28	9,5
Hiç, ailenizden biri, sevgiliniz, eşiniz, ya da çok yakın arkadaşınız bir kaza, cinayet ya da intihar sonucu öldü mü?		
Hayır	232	78,6
Evet	63	21,4
Hiç, birisi isteğiniz dışında ya da siz çaresizken size cinsel şeyler izlettirdi ya da yaptırdı mı?		
Hayır	291	98,6
Evet	4	1,4
Çocukluğunuzda ya da gençliğinizde, ebeveyniniz, bakıcınız ya da başka biri size sürekli tokat attı, dövdü ya da başka biçimde saldırdı veya zarar verdi mi?		
Hayır	269	91,2
Evet	26	8,8
Hiç, herhangi biri sizi tekmeledi, dövdü, tokat attı ya da başka yolla size fiziksel zarar verdi mi? (Bu kişi eş, kardeş, ailenizden biri tanıdığınız birisi ya da yabancı olabilir?)		
Hayır	253	85,8
Evet	42	14,2
Birisi sizi ölümlü ya da ciddi yaralamayla tehdit etti mi?		
Hayır	277	93,9
Evet	18	6,1
Hiç, birisi öldürüldüğünde, ciddi bir şekilde yaralandığında veya cinsel ya da fiziksel saldırıya maruz kaldığında orada bulundunuz mu?		
Hayır	255	86,4
Evet	40	13,6
Çok ciddi bir şekilde yaralandığınız ya da ölümden döndüğünüz herhangi başka bir durumda bulundunuz mu?		
Hayır	265	89,8
Evet	30	10,2
Hayatınızı kurtarmak için (örneğin bir silah aracılığıyla) korkmanıza ya da çaresiz ve kapana sıkıştırılmış hissetmenize yol açacak şekilde sizi tehdit eden birisiyle hiç yakın ilişkiniz oldu mu?		
Hayır	283	95,9
Evet	12	4,1
Hiç, ailenizin içinde ya da yakın çevreniz içinde duygusal açıdan utandırıldığınız, alay edildiğiniz, aşağılandığınız ya da kendinizle ilgili kötü hissettirildiğiniz oldu mu?		
Hayır	278	94,2
Evet	17	5,8
Çocukken (18 yaşından önce) kendinize yakın hissettiğiniz yetişkin bir kişiden tamamen koparıldınız mı?		
Hayır	280	94,9
Evet	15	5,1
Korkutucu ya da dehşete düşüren herhangi başka bir durum başınızdan geçti mi?		
Hayır	274	92,9
Evet	21	7,1

Sürücülerin ihlal bilgileri; iki alt başlık altında değerlendirilmiştir. İlki Sürücü Belgelerine İlişkin Yükümlülüklerle Aykırılık şeklinde Tablo 2’de sunulmuştur. Tablo 2’ye göre Mahkemelerce ya da Cumhuriyet savcılıklarınca ya da Karayolları Trafik Kanununun da belirtilen yetkili-

lerce sürücü belgesi geçici olarak ya da tedbiren geri alındığı halde araç kullanmayı tanımlayan 36/3-b maddesini ihlal eden kişi sayısı 65 (%23.6), 39/1-a maddesini ihlal eden kişi sayısı 16 (%5.8), 44/1-b maddesini ihlal eden kişi sayısı 38 (%13.8) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2.Sürücü Belgelerine İlişkin Yükümlülüklerle Aykırılık

İhlal Maddesi	İhlal sıklığı [n, (%)]			
	Yok	1 kez	2 kez	3ve üstü
36/3-b:Mahkemelerce ya da Cumhuriyet savcılıklarınca ya da Karayolları Trafik Kanununda belirtilen yetkililerce sürücü belgesi geçici olarak ya da tedbiren geri alındığı halde araç kullanmak	210 (76.4)	53 (19.3)	8 (2.9)	4 (1.5)
39/1-a: Sürücü belgesi sahiplerinin sürücü belgelerinin sınıfına göre sürmeye yetkili olmadıkları araçları sürmeleri	259 (94.2)	13 (4.7)	2 (0.7)	1 (0.4)
44/1-b: Araç kullanırken sürücü belgesini yanında bulundurmamak ve yetkililerin her isteyişinde göstermemek	237 (86.2)	25 (9.1)	9 (3.3)	4 (1.5)

Sürücülerin ihlal bilgileri ile ilgili ikinci alt başlık olan “Trafik Kurallarına Aykırılık” maddeleri okuma kolaylığı oluşturması açısından, “Tablo 3. Trafik Kurallarına Aykırılık” ve “Tablo 4. Trafik Kurallarına Aykırılık Devamı” şeklinde sunulmuştur. Sürücülerin Trafik Kurallarına Aykırılık maddeleri değerlendirildiğinde; sürücülerin en

sık Trafik güvenliği ve düzeni ile ilgili olan yönetmelikte gösterilen diğer kural, yasak, zorunluluk veya yükümlülüklerle uymamak olarak tanımlanan 47/1-d maddesini ihlal ettiği tespit edilmiştir. Bu maddeyi Trafik işaret levhaları, cihazları ve yer işaretlemeleri ile belirtilen veya gösterilen hususlara uymamak olarak tanımlanan 47/1-c maddesinin izlediği tespit edilmiştir (Tablo.3).

Tablo3. Trafik Kurallarına Aykırılık

İhlal Maddesi	İhlal sıklığı [n, (%)]			
	Yok	1 kez	2 kez	3 ve üstü
46/2-c: Aksine bir işaret bulunmadıkça trafiği aksatacak veya tehlikeye düşürecek şekilde şerit değiştirme	272 (98.9)	3 (1.1)	-	-
46/2-d: Aksine bir işaret bulunmadıkça gidişe ayrılan en soldaki şeridi sürekli olarak işgal etmek	273 (99.3)	2 (0.7)	-	-
47/1-a: Trafik düzenleme ve denetimle görevli trafik zabıtası veya özel kıyafetli ve işaret taşıyan yetkili kişilerin uyarı ve işaretlerine uymamak	249 (90.5)	21 (7.6)	4 (1.5)	1 (0.4)
47/1-b: Kırmızı ışık kuralına uymamak	234 (85.1)	37 (13.5)	4 (1.5)	-
47/1-c: Trafik işaret levhaları, cihazları ve yer işaretlemeleri ile belirtilen veya gösterilen hususlara uymamak	218 (79.3)	47 (17.1)	8 (2.9)	2 (0.8)
47/1-d: Trafik güvenliği ve düzeni ile ilgili olan yönetmelikte gösterilen diğer kural, yasak, zorunluluk veya yükümlülüklerle uymamak	203 (74.1)	50 (18.2)	12 (4.4)	9 (3.3)
48/4: Toplu taşıma araçlarında sigara içmek: Yürürlükten kaldırıldı	273 (99.6)	-	1 (0.4)	-
48/9: Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılıp kullanılmadığı ya da alkolün kandaki miktarını tespit amacıyla, kollukça teknik cihazlar kullanılmasını kabul etmemek	272 (98.9)	2 (1.1)	-	-
49/3: Ticari amaçlı yük ve yolcu taşıyan motorlu araçları taşıma süreleri dışında kullanmak veya kullandırmak	271 (98.5)	2 (0.7)	-	2 (0.7)

Sürücülerin Trafik Kurallarına Aykırılık Devamı başlığı altındaki maddeler değerlendirildiğinde, sürücülerin en sık yönetmelikte belirlenen hız sınırını %10'dan %30'a kadar aşmak olan 51/2-a maddesini ihlal ettikleri tespit edilmiştir. Bu maddeyi, Emniyet kemeri bulundurulma-

sı zorunluluğu olan araçlarda emniyet kemeri bulundurmamak veya kullanmamak olan 78/1-a maddesi izlerken daha sonra yönetmelikte belirlenen hız sınırını %30'dan fazla aşmak olan 51/2-b izlediği bulunmuştur (Tablo4).

Sürücülerin ihlal ettiği maddeler ile sürücülerin trav-

Tablo4. Trafik Kurallarına Aykırılık Devamı

İhlal Maddesi	İhlal sıklığı [n, (%)]			
	Yok	1 kez	2 kez	3 ve üstü
51/2-a: Yönetmelikte belirlenen hız sınırını %10'dan %30'a kadar aşmak	149 (54.2)	61 (22.2)	31 (11.3)	34 (12.4)
51/2-b: Yönetmelikte belirlenen hız sınırını %30'dan fazla aşmak	190 (69.1)	50 (18.2)	19 (6.9)	16 (5.8)
52/1-a: Aracın hızını kavşaklara yaklaşırken dönemeçlere girerken tepe üstlerine yaklaşırken, dönemeçli yollarda ilerlerken, yaya geçitlerine, hemzemin geçitlere, tünellere, dar köprü ve menfezlere yaklaşırken, yapım ve onarım alanlarına girerken azaltmama	269 (97.8)	6 (2.2)	-	-
52/1-b: Aracın hızını aracın yük ve teknik özelliğine, görüş, yol ve hava trafik durumunun gerektirdiği şartlara uydurmamak	272 (98.9)	2 (0.7)	1 (0.4)	-
53/1-a: Sağa dönüş kurallarına riayet etmemek	273 (99.3)	2 (0.7)	-	-
53/1-b: Sola dönüş kurallarına riayet etmemek	269 (97.8)	6 (2.2)	-	-
54/1-a: Öndeki aracı geçerken geçme kurallarına riayet etmemek	270 (98.2)	5 (1.8)	-	-
54/1-b: Geçmenin yasak olduğu yerlerde önündeki aracı geçmek	249 (90.5)	20 (7.3)	5 (1.8)	1 (0.4)
56/1-a: Şerit izleme ve değiştirme kurallarına uymamak	265 (96.4)	10 (3.6)	-	-
56/1-c: Önlerinde giden araçları güvenli ve yeterli bir mesafeden izlememek (Yakın takip)	252 (91.6)	21 (7.6)	1 (0.4)	1 (0.4)
57/1-a: Kavşaklara yaklaşırken kavşaktaki şartlara uyacak şekilde yavaşlamamak, geçiş hakkı olan araçlara ilk geçiş hakkını vermemek	263 (95.6)	12 (4.4)	-	-
61: Park etmenin yasak olduğu yerler ve haller	250 (90.9)	17 (6.2)	7 (2.5)	1 (0.4)
61/1-b: Taşıt yolu üzerinde park etmenin trafik işaretleriyle yasaklandığı yerlerde park etmek	267 (97.1)	8 (2.9)		
73: Araçları, kamunun rahat ve huzurunu bozacak veya kişilere zarar verecek şekilde saygısızca sürmek, araçlardan bir şey atmak veya dökmek, seyir halinde cep veya araç telefonu ya da benzer haberleşme cihazlarını kullanmak, yayalara su veya çamur sıçratma	243 (88.4)	27 (9.8)	4 (1.5)	1 (0.4)
78/1-a: Emniyet kemeri bulundurulması zorunluluğu olan araçlarda emniyet kemeri bulundurmamak veya kullanmamak	170 (61.8)	68 (24.7)	22 (8)	15 (5.4)
78/1-b: Motosiklet, motorlu bisiklet ve elektrikli bisikletlerde sürücülerin koruma başlığı ve gözlüğü, yolcuların ise koruma başlığı bulundurmaması ve kullanmaması	270 (98.2)	2 (0.7)	1 (0.4)	2 (0.7)

matik yaşantı öyküleri arasında ilişki ki-kare testi ile incelenmiştir 47/1c (Trafik işaret levhaları, maddesiyle, ciddi bir kaza geçirme ya da ciddi bir şekilde yaralanma öyküsü ($\chi^2_{(2)}=103.95$, $p<.000$), fiziksel şiddete uğrama ya da silah kullanıma öyküsü, ($\chi^2_{(2)}=26.931$, $p<.000$), ölümle ya da ciddi yaralamayla tehdit görme öyküsü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2_{(2)}=4.09$, $p<.05$).

78/1-a (Emniyet kemeri bulundurulması zorunluluğu olan araçlarda emniyet kemeri bulundurmamak veya kullanılmamak) ihlal maddesiyle, aileden biri, sevgili, eş ya da çok yakın arkadaşın bir kaza, cinayet ya da intihar sonucu ölümünü yaşama öyküsü, arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($\chi^2_{(2)}=5.71$, $p<.05$). Ayrıca aynı ihlal maddesiyle herhangi biri (Bu kişi eş, kardeş, aileden biri tanıdık birisi ya da yabancı olabilir) tarafından tekmelenme, dövülme, tokat atılma ya da başka şekilde fiziksel zarar görme öyküsü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2_{(2)}=7.19$, $p<.00$).

4. Tartışma

Araştırmamız, yasal sınırın üzerinde iki kez trafikte alkollü araç kullanırken tespit edilmiş sürücülerle gerçekleştirilmiştir. Sürücülerin alkollüken araç kullanım ihlalinin yanı sıra diğer trafik ihlal bilgileri de değerlendirilmiştir. Travmatik yaşantının trafik cezalarına etkisinin değerlendirildiği çalışmamızda, sürücülerin %87.7'sinin sigara kullandığı, %7.5'inin kronik bir rahatsızlığının olduğu, %16'sının geçmiş psikiyatrik tedavi öyküsünün olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlara rastlanmıştır (11, 15, 16).

Çalışmamızda aileden birinin (sevgili, eş ya da çok yakın arkadaş) kaza, cinayet ya da intihar sonucu ölümünü yaşama sıklığı %21.4 ile değerlendirilen diğer travmatik yaşantılar arasında ilk sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Herhangi biri tarafından tekmelenme, dövülme, tokat ya da başka yolla fiziksel zarar görme %14.2 ile ikinci sırada yer alırken, herhangi birinin öldürülmesine, ciddi bir şekilde yaralanmasına, cinsel ya da fiziksel saldırıya maruz kalmasına tanıklık etme sıklığı %13.6 bulunmuştur. Hayatı tehdit eden bir hastalık ya da yaralanma sıklığı %11.2 iken ciddi bir kaza geçirme/yaralanma 10.8; fiziksel şiddete maruz kalma ya da silah kullanımı %9.5 bulunmuştur. Literatürde travmatik yaşam olaylarının sıklıkları üzerine çeşitli bulgular vardır. Karancı ve ark.'nın (16) yapmış oldukları araştırmada, %52.5 ile sevilen ya da yakın birinin beklenmedik ölümü, %25.6 ile de ciddi bir kaza, yangın ya da patlama olayı, %11.8 ile de hayatı tehdit eden bir hastalık olduğu tespit edilmiştir. Neupane ve ark.'nın (19) araştırmasında, ciddi trafik kazası geçirme sıklığı %46.5, ölümüne tanık olma/şiddet/ciddi yaralanma %24.1, saldırgan şiddeti %19.8, silahla tehdit/

kaçırılma/esir alınma %17.6, diğer ciddi travma %29.9, ani beklenmedik yakın kaybı %13.3 bulunmuştur. Dutcher ve ark.'nın (10) araştırmasında, fiziksel saldırı %62.2, trafik kazası %62.2, çocuklukta fiziksel istismar %53.2, evde veya işte ciddi kaza %45, silahla saldırı %39.6, ani şiddetli ölümüne tanıklık etme %32.4, ölümcül bir hastalık /yaralanma %28.8 bulunmuş; O'hare ve ark.'nın (20) yapmış olduğu araştırmada da başka bir kişinin ciddi düzeyde yaralanması ya da öldürülmesi %31.6, sevdiği birinin beklenmedik ani kaybını yaşama %72, ciddi ya da ölümcül bir hastalık haberini alma %33.5 bulunmuştur. Dalbudak'ın (21) yapmış olduğu araştırmada, fiziksel saldırıya maruz kalma (dövülme, tekmeleme, yumruklama) %4, silahlı saldırı (vurulma, bıçaklama) %6 bulunmuştur. Ayrıca evde/ işte ya da başka yerde ciddi kaza %4, ulaşım ile ilgili kaza (araba, tren, gemi, uçak) %14, ani şiddet içeren ölüm olayı (cinayet, intihar) %14, yakın bir kişinin ani, beklenmedik ölümü %2 tespit edilmiştir. Çalışmamızın bulguları içinde yer alan hayatı tehdit eden bir hastalık ya da yaralanma sıklığı bulgusunun, Karancı ve ark.'nın (16), "Türkiye'de Travmatik Yaşam Olayları ve Ruhsal Etkileri" adlı araştırma bulgularında yer alan hayatı tehdit eden bir hastalık ya da yaralanma sıklığı bulgusu dışındaki diğer bulguların farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Örneğin bizim çalışmamızda "aileden birini (sevgili, eş ya da çok yakın arkadaş) kaza, cinayet ya da intihar sonucu ölümünü yaşama sıklığı %21.4" bulunurken Karancı ve ark. (16) çalışmasında soru "sevilen ya da yakın birinin beklenmedik ölümü" şeklinde daha kapsayıcı sorulmuş ve bulgu %52.5 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu farklılık literatürdeki travmatik öykülerin soruluş farklılıklarında kaynaklanmış olabilir.

Araştırmamızda alkol etkisi altında araç kullanım ihlalinin yanı sıra, sürücülerin diğer trafik ihlal bilgileri de değerlendirilmiştir. Literatürde trafik ihlal bilgilerinin incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmada sıklıkla ihlal edilen maddelerin hız sınırı ve kişinin emniyeti için önerilen emniyet kemeri uygulaması olduğu tespit edilmiştir. Erel ve Gölge'nin (6) yapmış olduğu çalışmada, fiziksel, duygusal, cinsel istismara uğrayanların daha hızlı ve alkol etkisi altında araç kullanımının olduğu, Eker ve Yılmaz'ın (5) çalışmasında da çocukluk çağı travmaları ve alkol etkisi altında araç kullanma arasında pozitif ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Dalbudak'ın (21) çalışmasında da Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ek tanısı alan grupta çocukluk çağı kötüye kullanım sonuçları arasında %28 özkıyım öyküsü, %50 kendini yaralama öyküsü tespit edilmiştir. Donley ve ark.'nın (22) çalışmasında, çocukluk çağı travma öyküsünün varlığı şiddet suçu, tutuklanma, hapsedilme öyküsü arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ani ve hazırlıksız ortaya çıkan travmalar kişinin kontrol, bağ kurma ve anlam verme duygusunu felce uğratar, kişiye yok olma tehdidi hissettirir. Travmatik stres belirtilerinden sonra ortaya çıkan yeniden yaşama belirtilerinin amacı, olağanüstü duruma karşı olağan stres tepkileridir ve amacı olağanüstü duruma alışmadır. Zoroğlu ve ark.'nın (23) ergenlerin travmatik deneyimleri hakkında yapmış oldukları çalışmada, ergenlerin acı veren deneyimlerini hatırladıklarında duygusal boşalım yaşadıkları bazı dönemlerde kendilerine daha fazla zarar verme davranışlarında bulduklarını bu durumu da ergenin travmatik olaydan kaynaklı yaşadığı şiddetli acıyı kendi kontrollerinde oluşturdukları bir acıyla yer değiştirmesi amacıyla yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, ergenlerin kendine zarar verme davranışını, yaşadığı sorunlarla baş etme yöntemi olarak kullandıkları söylenebilir. Ergenlik döneminde keşfedilen bu olumsuz baş etme yönteminin yetişkinlik dönemine de taşındığı, yetişkinin kendi kendine zarar vermesinin yanı sıra toplum sağlığını da tehlikeye atan bir yapıya dönüştürüp alkollü araç kullanımını tercih ettiği söylenebilir. Alkollü araç kullanan sürücülerle yapılan görüşmelerde, bazı sürücülerin tanıdıklarının da alkollü araç kullanırken yaşamlarını kaybettiği ya da ciddi düzeyde yaralandıklarını beyan ettikleri gözlenmiştir (2). Sürücülerin de alkol etkisinde araç kullanmaları, hız sınırını aşmaları ya da emniyet kemerini takmadan araç kullanmaları travmatik stresin yeniden yaşantılaşma belirtileriyle baş etme amacıyla bilinçdışı kullandıkları bir çeşit olumsuz baş etme yöntemi olabilir. Ya da alkollü araç kullanmak, bir yatkınlık sonucu olabilir. Şiddet ve kayıp ağırlıklı travmatik olayı yaşamış olmak ta, bu yatkınlığa çevresel etki yapabilir. Bir yatkınlık söz konusu ise bunun izleri ergenlikte de görülebilir. Araştırmamızda trafik işaret levhaları, cihazları ve yer işaretlemeleri ile belirtilen veya gösterilen hususlara uymama ihlal maddesiyle ciddi bir kaza geçirme ya da ciddi bir şekilde yaralanma, fiziksel şiddete ya da silahla kullanılma ve ölümle ya da ciddi yaralanmayla tehdit görme öyküleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bir diğer ihlal maddesi olan emniyet kemeri bulundurulması zorunlu olan araçlarda emniyet kemeri bulundurmamak ya da kullanmama ile aileden birini kaza, cinayet ya da intiharını yaşama ile herhangi biri tarafından tekmelenme, dövülme, tokat atılması ya da başka şekilde fiziksel zarar görme öyküleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Tespit edilen bulgularda emniyet kemerini kullanmamak ve trafik işaret levhaları, cihazları ve yer işaretlemeleri ile belirtilen hususlara uymama, kişinin bilerek kendine zarar verme davranışına örnek gösterilebilir. Nitekim, kendine zarar verme davranışları (alkol içerek araç kullanma, tehlikeli araç sürme, madde kullanım öyküsünün

olması, güvensiz cinsel ilişki, vd.) ve travmatik yaşantının arasındaki ilişkinin incelendiği pek çok çalışmada da elde edilen bulgular (9, 11-13, 22) ile çalışmamızın bulgusu tutarlılık göstermektedir.

5. Sonuç

Sürücülerin trafikte ihlal ettiği maddeler ile sürücülerin travmatik yaşantı öykülerinin karşılaştırdığı bu çalışmada, sürücülerin sadece travmatik yaşantı bilgileri araştırılmış, sürücülerde trafik ihlaline sebep olabilecek diğer faktörlerin (hastalık, yol ve hava koşulları gibi) etkileri değerlendirilmemiştir. Bu nedenle bu durum araştırmamızın kısıtlılığını oluşturmaktadır. Bu çalışmada elde edilen bulgular, travmatik yaşantıların ihlal davranışlarının oluşmasına neden olabilecek etkili faktörler arasında değerlendirilmiştir. Travmatik yaşantılar, doğaları gereği zor ve anlamlandırılması güç olaylardır. Anlamlandırılmadıkları güçlük, bazı insanların risk alma davranışlarına yönelmesinin nedeni olabilir. İhlal davranışlarının sık gözlemlendiği sürücüler için rehabilitasyon programlarının geliştirilmesi, ihlal davranışlarının azalmasında etkili olabilir.

Kaynaklar

1. Akalın M. Alkollü araç kullanımını önleme amaçlı kanunların sürücüler üzerindeki caydırıcı etkisi: Kars ili örneği [Doktora Tezi]. Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı; 2013.
2. Yeşil A. Ruhsal travmanın alkol etkisi altında araç kullanma riskine etkileri [Doktora Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı; 2018.
3. Budak S. Psikoloji sözlüğü. 1. Basım. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları; 2000.
4. Arkoç O. Açıklamalı psikiyatri sözlüğü. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi; 1999.
5. Eker İ, Yılmaz B. Risk Alma Davranışı: Çocukluk Çağı Travmaları ve Benlik Saygısı Temelinde Bir Değerlendirme. Klinik Psikiyatri. 2016;19:27-36. <https://doi.org/10.5505/kpd.2016.02996>.
6. Erel Ö, Gölge ZB. Üniversite Öğrencilerinde Riskli Davranışlar ile Çocukluk Çağı İstismar, Dürtüsellik ve Riskli Davranışlar Arasındaki İlişki. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2015;16(3):189-197. <https://doi.org/10.5455/apd.167082>.
7. Shin AH, Edwards EM, Heeren T. Child Abuse and Neglect: Relations to Adolescent Binge Drinking in The National Longitudinal Study of Adolescent Health Study. Addict Behav. 2009;34(3): 277-280. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2008.10.023>.
8. Boyer W. The Development of Risk-Taking: A Multi-Perspective Review. Developmental Review. 2006;26: 291-345. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2006.05.002>.

9. Forster M, Grigsby TJ, Rogers CJ, Benjamin SM. The Relationship Between Family-Based Adverse Childhood Experiences and Substance Use Behaviors Among A Diverse Sample of College Students. *Addictive Behaviors*. 2018;76: 298-304. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2017.08.037>.
10. Dutcher CD, Vujanovic AA, Paulus DJ, Bartlett BA. Childhood Maltreatment Severity and Alcohol Use in Adult Psychiatric Inpatients: The Mediating Role of Emotion Regulation Difficulties. *General Hospital Psychiatry*. 2017;48:42-50. <https://doi.org/10.1016/j.genhosppsych.2017.06.014>.
11. Gürgen A. Alkol kullanım bozukluğu olan hastalarda çocukluk çağı travmaları ve duygu düzenleme güçlüğü'nün araştırılması: Kesitsel kontrollü çalışma [Uzmanlık Tezi]. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı; 2017.
12. Aarstad-Martin S, Boyraz G. Posttraumatic Stress, Risky Drinking and Prescription Drug Misuse in Trauma-Exposed College Students. *Journal of Loss and Trauma*. 2017;22(7):599-612. <https://doi.org/10.1080/15325024.2017.1360590>.
13. Odacı H, Çelik ÇB. The Role of Traumatic Childhood Experiences in Predicting a Disposition to Risk-Taking and Aggression in Turkish University Students. *Journal of Interpersonal Violence*. 2017; 1-14. <https://doi.org/10.1177/0886260517696862>.
14. Aker AT. Temel sağlık hizmetlerinde ruhsal travmaya yaklaşım. Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Ruhsal Travma ve Afet Psikiyatrisi Çalışma Birimi Yayını; 2012.
15. Şahiner ŞY. Alkol ve madde bağımlılarının sosyodemografik özellikler çocukluk çağı travmaları başa çıkma yöntemleri ve kişilik özellikleri açısından karşılaştırılması [Uzmanlık Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı; 2012.
16. Karancı AN, Aker AT, Işıklı S, Başbuğ-Erkan BB, Gül E ve Güzel HY. Türkiye'de travmatik yaşam olayları ve ruhsal etkileri. 1. Baskı, Matus Basımevi; 2012.
17. Sledjeski EM, Speisman B, Dierker LC. Does Number of Lifetime Traumas Explain the Relationship Between PTSD and Chronic Medical Conditions? Answer From the National Comorbidity Survey-Replication (NCS-R). *Journal of Behavioral Medicine*. 2008;31(4):341-349. <https://doi.org/10.1007/s10865-008-9158-3>.
18. Dube SR, Fairweather D, Pearson WS, Felitti VJ, Anda RF, Croft JB. Cumulative Childhood Stress and Auto Immune Diseases in Adults. *Psychosomatic Medicine*. 2009;71(2): 243-50. <https://doi.org/10.1097/PSY.0b013e3181907888>.
19. Neupane PS, Bramness GJ, Lien L. Comorbid Post-Traumatic Stress Disorder in Alcohol Use Disorder: Relationships to Demography, Drinking and Neuroimmune Profile. *BMC Psychiatry*. 2017;17:312. <https://doi.org/10.1186/s12888-017-1479-8>.
20. O'hare T, Shen C, Sherrer MV. Trauma and Health Risk Behaviors in People with Severe Mental illness. *Social Work in Mental Health*. 2017;15(2):159-170. <https://doi.org/10.1080/15332985.2016.1191584>.
21. Dalbudak E. Erkek alkol bağımlılarında travma sonrası stres bozukluğu ve kişilik özelliklerinin yaşam kalitesine ilişkisi [Uzmanlık Tezi]. İstanbul: Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 5. Psikiyatri Birimi; 2008.
22. Donley S, Habib L, Jovanovic T, Kamkwala A, Evces M, Egan G, et al. Civilian PTSD Symptoms and Risk for Involvement in the Criminal Justice System. *J Am Acad Psychiatry Law* 2012; 40(4): 522-529.
23. Zoroğlu SS, Tüzün Ü, Şar V, Öztürk M, Kora ME, Alyanak B. Çocukluk Dönemi İstismar ve İhmalinin Olası Sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2001;2(2):69-78.
24. Read JP, Radomski S, Wardell JD. Posttraumatic Stress and Problem Drinking at the Transition Out of College. *Prev Sci*. 2017;18:440-449. <https://doi.org/10.1007/s11121-017-0778-0>.